

Norsk Landbruksrådgivning Nord Norge

Lofoten 30.12.22

INNSPILL SANDRA MIDLER.

Bærekraftig utvikling og økt verdiskaping på av landbruket i nord

Med bakgrunn i den informasjon som framkom på arktisk seminar i Bodø i dagene 29. og 30. november i -22, har jeg noen innspill til refleksjon og forslag til 10 prosjekter.

Med min lange fartstid som rådgiver i Norsk landbruksrådgivning og daglig leder i Lofotlam vil jeg gjerne være med i denne debatten og komme med noen innspill for å komme over fra elendighetsbeskrivelser av nordnorsk landbruk til aktiv praktisk handling. Vi har en unik mulighet gjennom de midler som er bevilget av LMD i årets jordbruksoppgjør, og de må vi utnytte.

NYE GREP

1. For å få til den ønska snuoperasjon, er det viktig å satse på områder der landbruket **er** aktivt med bønder som **ser** og **bruker** de naturgitte muligheter området har. Den beste måte å vitalisere ny giv, er gjennom å **løfte fram områder og enkeltmiljøer** som er **positive** og **løsningsorientert**. Det er som kjent svært krevende å vekke opp til live, de som allerede er halvdøde.
2. Min analyse av situasjonen er at vi fortsatt mangler **rasjonelle driftsbygninger** for å drive en **bærekraftig produksjon**, som tar vare både på **dyrehelse og bondens helse**.
  - A. Mange sauebønder i vårt område driver småskaladrift i uhensiktsmessige bygg, med mye tungt arbeid og stort tidsforbruk. For at yngre skal ta over, er dette den største flaksehals. Unge mennesker kan tenke seg å kombine andre arbeid med sauehold, men ikke med det driftsopplegg som er på mange gårder i dag. Å bygge nytt sauefjøs for 100 vinterfora sau, er en krevende økonomisk øvelse. For å ta vare på husdyrgjødsel og få den spredd miljøvennlig, må det tenkes nytt. Det må derfor utarbeides modeller for sauehotell der flere sauebønder får fornyet sine bygninger, samordner den daglige driften og etablerer felles gjødsellager med moderne spredeutstyr. Kulturjord blir tatt vare på og høsta, beitemene utnyttet og det blir trivelig for alle folk som bor i bygda.
  - B. For større sauebruk er det viktig å ta hensyn til de problemer vi har hatt med leddbetendelser de siste år. Dette skyldes i stor grad for stor dyretetthet i fjøsene like etter lamming, og dermed økt smittepress. Større sauebruk har ofte et høyt antall lam ved fødsel, men tapene er store fram mot beiteslipp og sanking. Det er behov for å analysere og utvikle driftsmetoder på sau, slik at lamming skjer over et lengre tidsrom. Alternativt må det utprøves enkle driftsbygninger som kan benyttes under lammingen.
3. Uansett om sauebruk er store eller små, må det til en bedre finansieringsordning for driftsbygninger. En rasjonell driftsbygning er hovedsaken for at et gårdsbruk skal fungere. En driftsbygning har en levetid på 20-30 år, og ved å få driftsbygninger på plass som er etablert på et økonomisk forsvarlig driftsgrunnlag – legges det til rette for varige verdier. Stimulerings tiltak i form av tilskudd på dyr har også betydning, men det gir ikke samme langsiktig effekt.
4. Mer hjemmeavla fôr gir grunnlag for økt bærekraftig utvikling på både små og store bruk. Målsettingen i årets jordbruksavtale er reduksjon i import av proteinfor, og mer hjemmeavla for. All den tid kraftforet er rimelig i forhold til etablering og drift av eng, blir det brukt unødig mye kraftfor også til sau. Frafall av mange sauebønder og dermed stor kostnad og arbeid med gjerdehold har også bidratt til dårligere utnyttelse av

utmarksbeitene. Dagnes regide ordning med beiterett fører i dag til at gode beiter gror igjen, fordi områdene er delvis avfolket og gjerdeholdet ikke intakt. Hyttebyggere, turgåere og turister blir av mange kommuner mer verdsatt enn beitedyr. Denne utviklingen må få større oppmerksomhet, og nye prosjekter utprøves der drift av beitene kommer i fokus.

5. Drenering er en absolutt forutsetning for et godt og varig plantedekke. Nytt og effektivt utstyr er ofte tungt, og gir lett pakkeskader, sundkjøring av plantedekke og økt avrenning av både jordpartikler og næringsstoffer. Det må settes av midler til utprøving av profesjonelt utstyr som demonstreres på markdager og som følges opp med registreringer som underbygger effekten av tiltakene.
6. Presisjongjødsling for å få utnyttet husdyrgjødsel i riktig kombinasjon med mineralgjødsel og biorest fra biogassanlegg
7. Utrede og etablere biogassanlegg for å få økt utnyttelse av husdyrgjødsel, redusert utslipp av miljøgasser og bedre ivaretagelse av oppdrettsslam og matavfall generelt i samfunnet. Alternative energikilder som minikraftverk og montering av solceller på de store takene vi har på driftsbygningene må utprøves og lønnsomhetsvurderes.
8. Produksjonen av melk og kjøtt er hovedinntekten til nordnorske bønder. Fortsatt er 35 % av melkeproduksjonen basert på kyr som står på bås fjøs. All den tid vår landsdel har begrenset mulighet for å produsere potet, bær og grønnsaker, mens forholdene lenger sør er mer begunstiget for slik produksjon. Derfor må vår forholdsvis andel av produksjonen av melk og kjøtt i nord Norge økes.
9. Etablere dyrkingsgrupper innenfor potet, grønnsaker og bær i landsdelen med tett oppfølging fra NLR for få til god erfaringsoverføring og ny kunnskap.
10. Meieristrukturen i landsdelen har blitt betydelig lagt om, da melk kan fraktes over betydelig større enn det som er forsvarlig å gjøre med levende dyr. I en tid med redusert produksjon vil dette gå hardt ut over økonomien til slakteriene. For å bevare arbeidsplasser, stabil slakteristruktur og en jevn sysselsetting, er det viktig å opprettholde svineproduksjonen i nord. Det sikrer dessuten mange gårdsbruk i å ha full sysselsetting på gården og en lønnsom totalproduksjon.

FORSLAG TIL KONKRETE TILTAK:

- Prosjekt 1. Utrede og etablere sauehotell modell for små og mellomstore bruk
- Prosjekt 2. Utrede og etablere nye driftsmodeller store sauebruk for å redusere lammetap
- Prosjekt 3. Grupperåd/utviklingsråd for melkeprodusenter som fortsatt har melkekyr på bås
- Prosjekt 4. Aktiv utnyttelse av utmarksressurser med no fence, og informasjon til grunneierne om bruk av utmarksressursene til å få økt bærekraftig utvikling
- Prosjekt 5. Utprøving av profesjonelt drens utstyr og metoder som demonstreres på markdager og som følges opp med registreringer som underbygger effekten av tiltakene.
- Prosjekt 6. Opplæring og erfaringsoverføring i bruk av moderne utstyr for presisjongjødsling for å få utnyttet husdyrgjødsel, mineralgjødsel og biorest.
- Prosjekt 7. Utrede og etablere biogassanlegg, vinne erfaringer gjennom forprosjekt på alternative energikilder som minikraftverk og montering av solceller på de store takene vi har på driftsbygningene
- Prosjekt 8. Mer melk i nord. Utvikle en bevist strategi på stimulering av økt produksjon av melk i nord, ettersom vi har mindre forutsetninger for å øke produksjonen av potet, grønnsaker og bær.
- Prosjekt 9. Etablere dyrkingsgrupper innenfor potet, grønnsaker og bær i landsdelen med tett oppfølging fra NLR for få til god erfaringsoverføring og ny kunnskap.
- Prosjekt 10. Utvikle modeller for lønnsomme kombinasjonsbruk med svinehold for å styrke slakteristrukturen.
- Prosjekt 11. Tiltak som reduserer klimagassutslipp fra dyrket myr – drenering og gjødsling og dokumentere effekten av dette.
- Prosjekt 12. Øke egen fôrproduksjon i Nord-Norge – korn til krossing, større grovfôravløsing.
- Prosjekt 13. Hvordan skal vi bygge opp grøntproduksjonen i Nord-Norge i konkurranse med områder som har aktive miljø og etablert kontakt med salgsledd.